

HEGO EUSKAL HERRIKO GIZARTE ERREALITATEA

- Langabezia - Prekarietatea - Pobrezia - Gizarte bazterkeria -

2012ko maiatza

AURKIBIDEA

1.SARRERA.....	5
2. GIZARTE ERREALITATEA: PREKARIETATEA, POBREZIA ETA GIZARTE BAZTERKERIA HEGO EUSKAL HERRIAN.....	6
3. DIRU SARRERAK BERMATZEKO ERRENTAREN ETA OINARRIZKO ERRENTAREN ERREFORMAK HEGO EUSKAL HERRIAN.....	8
4. ALTERNATIBA ERAIKI: PROPOSAMENAK AURRERATZEN.....	11

1. SARRERA

Langabezia, enpleguaren ezegonkortasuna, pobrezia eta gizarte-bazterkeria sistema kapitalistaren berezko elementuak dira, baita aberastasuna ere, gutxi batzuek pilotuta eta jabetuta. Bere garaian, biziraupenerako bitartekoen jabe ez izatearen ondorio mingarriak biguntzea lortu zuten herri-borrokek, gizarte-segurantzaren eta gizarte-babeserako sistemen bitartez. Hala ere, azken lau hamarkadetan, ofentsiba neoliberala gupidarik gabe ari da gizarte-lorpen oro suntsitzen eta gu miseria gorriarekin eta deserregularizatze osoarekin zigortzen, nola edo hala kapitalaren irabazi-tasak mantentzeko lasterketan zoroan. Eta, horretarako, botere politiko eta instituzionalen koipekeriaz baliatzen ari da, agintariak ez baitute dudarik egiten murrizketa basatiak ezartzeko, kapitalaren interesak babesteko helburuz.

Hego Euskal Herrian, ez Gasteizko gobernua (PSOE), ez Iruñekoa (UPN-PSN), ez daude dinamika horretatik at. Horren adibide argia dira Oinarrizko Errenta eta Diru-sarrerak Bermatzeko Errenta nekezago eskuratzeko hartutako neurriak, noiz eta langabeziaren, pobrezia-aren eta materialen gabezia larria izateko arriskua-indize guztiak bat-batean igotzen ari direnean.

Instituzioen diskurtsoa diskurtso, eta milaka pertsona gaizki babestuta uztea zein larri eta krudela den ahaztu gabe, uste dugu beharrezkoa dela egungo krisiaz egiten den manipulazioari mozorroa kentzea. Gutxi batzuk aberasteko helburu duen kontsumo zoro batean oinarritutako ekonomiak eragin du krisia; eta sorrarazten ari den gizarte-haustura eta desberdintasun maila hain handia izanik, gizarte-panorama jasanezina ipini digu aurrez aurre.

Sistema kapitalista sistema patriarkala da, lanaren banaketa sexualean oinarrituta dago, eta populazioaren sektore batek ondasunak pilotzea du helburu. Sistema kapitalistak gizartea ustiatzeko eta zatitzeko erabiltzen duen tresna prekaritatea da (batzuk aberats daitezzen, besteek txirotu egin behar dute).

Illo horretatik, babes-politikak manipulatzeko ari dira, nahiz eta gizarte-aberastasunaz gozatzeko eskubide soziala dugun, diru-sarrera ekonomiko nahikoak izateko. Hala, batetik, eskubide sozial hori debaluatzen saiatzen ari dira, eta, bestetik, gizarte-babeserako sistema enpresarien interesen zerbitzura jartzen.

Horren aurrean, alternatiba orokor eta iraunkor bat behar dugu:

- Aberastasunaren eta lanaren banaketa neurri zabalago batean hartzeko, lan ordaindua eta ordaindu gabea barne hartuz (erreproduktzio-lana, zainketak, komunitate-lanak).
- Funtsean, txirotasuna sorrarazten eta mantentzen duten egiturazko elementuetan eragin ahal izateko, eta, era berean, babes-sistemak artikulatzeko. Sistema horiek, arrisku egoera estaltzeaz gain, tresna eraginkor izan daitezke pobrezia eta bazterketa eraldatzeko berdintasun eta justizia handiagoa sorrarazteko.

Azken batean, sistema kapitalistaren oinarriak zalantzan jartzen eta azpijana egiten segitzea ahalbidetuko diguten dinamika eta ekimenak artikulatu behar ditugu.

2. GIZARTE ERREALITATEA: PREKARIETATEA, POBREZIA ETA GIZARTE BAZTERKERIA HEGO EUSKAL HERRIAN

Gizarte-berdintasun, kohesio- eta ongizate-parametro guztiak gero eta okerrago daude, eta horrek markatzen du egungo koiuntura historikoa.

- Gaur egun, **Hego Euskal Herrian 213.000 lagun baino gehiago daude ordaindutako lanik gabe** (2012ko apirilean), eta **langabezia-tasa % 15 ingurukoa da**. Epe luzeko langabeen kopurua hazten ari da, bai eta kide guztiak langabezian dituen etxeen kopurua ere (Nafarroan, 11.600 daude egoera horretan). **Aldi baterako kontratuak dituztenak % 25 baino gehiago** dira. Nafarroan sinatzen diren kontratuen % 91 iraupen mugatukoak dira, eta horien heren bat lanaldi partzialekoak.
- **Ia 71.000 unitatek Oinarrizko Errenta jasotzen dute**, eta horien artean **gehiago dira emakume bat buru duten etxeak**. Bakarrik egonik karga familiarra duten eta ikasketa edo trebakuntzarik ez duten emakumeei eragiten die, batik bat, muturreko txirotasun egoerak. Faktoreen konbinaketa horrek eragiten du, praktikan, enplegurik lortu ezin izatea, eskura ditzaketen lanak soldata kaxkarrena eta ordutegi zabalena dutenak baitira, adingabeak zaintzearekin bateratu ezin direnak. Era berean, muturreko pobrezia gazteak eta etorkinak dituzten etxeak larritasun berarekin astintzen ditu. Gogorarazi behar dugu errenta horiek ez direla norbanakoari ematen zaizkion diru-laguntzak, baizik eta bizikidetza-unitateei dagozkiela. Hortaz, eragina jasaten ari direnak (helduak eta 18 urtetik beherakoak) hiru bider gehiago izan daitezke.
- **Egunero zazpi etxebizitzatetik kaleratzen dute jendea**, batez beste, Hego Euskal Herrian. **2011ko lehen sei hilabeteetan 1.379 kaleratze** izan ziren, eta, **krisia hasi zenetik, 7.000 baino gehiago** izan dira.
- **300.000 pentsiodun baino gehiagok 650 euro baino gutxiago jasotzen** du, Hego Euskal Herrian pobrezia-errentzat ezarrita dagoen 1.035 euroko muga baino askoz ere gutxiago (pobrezia-errenta muga: erkidego baten per capita errentaren % 37,5). Bi pentsiodunetik bat muga horren azpitik dago.
- Esparru horretan lan egiten duten gizarte-erakundeek diotenez, laguntza-eskaerak ugaritzen ari dira; bai ordaindutako enplegua falta delako, bai gizarte-laguntzak jasotzeko gertatzen diren atzerapenengatik (elikagaien poltsak, gizarte-jantokiak, jantzitegiak, alokairua, argindarra edo ura ordaintzeko diru-laguntzak eskatzen dira). **Nafarroan, 2007an baino % 37 gehiago dira laguntza jasotako pertsonak; hain zuzen ere, dagoeneko 35.000.**
- Emakume eta gizonen arteko aldeak nabarmenak dira:
 - **Pobrezia eta bazterketa arriskuan dauden % 80 emakumeak** dira, estatistika ofizialen arabera.
 - **Soldataren aldea, emakume eta gizonen artean, 7.000 euro baino gehiagokoa** da urtean.
 - **Urteko errenta 15.000 eurotik beherakoa dutenen artean, % 65 emakumeak** dira.
- Europa 2020 Estrategiaren AROPE adierazlearen arabera, **Hego Euskal Herrian ia 500.000 lagun baino gehiago pobrezia-errentatik behera bizi dira**. Bestalde, **Elkartzen mugimenduaren arabera, 900.000 dira lagun horiek**, Europako erakunde batzuen irizpideei jarraiki.
- Gizarte-desberdintasunak etengabe ari dira ugaritzen. Gizarteko zulo hori etengabe handitu da 2002 eta 2008 artean. **Errentarik altuenak % 114,52 hazi dira**; soldatek eta pentsioek, berriz, gero eta erosteko ahalmen txikiagoa daukate. Lanpostua edukitzea jada ez da pobreziatik ateratzeko bermea. Soldata baxuen eta behin-behineko eta lanaldi partzialeko kontratuen eraginez, langileen % 15 egoera horretan dago.
- Kasu horretan, adierazgarria da aurrekontuen analisia. Aberastasuna birbanatzera bideratu beharrean, gizarte-desberdintasunak handitzeko eta aberastasunen pilaketa errazteko erabiltzen den tresna politikoa da. Hego Euskal Herrian,

errenten kontzentrazio maila Europar Batasuneko handienetako bat da. *Per capita* errenta 30.000 euro baino gehiagokoa da Nafarroan, eta 31.000 baino gehiagokoa EAEn.

- **Zergetan** jasotzen denaren **% 51,6 kontsumoa zamatzen duten zeharkako zergei** dagokie (BEZa). Hor ez dira errenta mailak bereizten.
- Kapitalaren zergen barruan, PFGZren erreformak errenta altuei soilik ekarri die onurarik. Nafarroa da, Espainiako Estatu osoan, errenta altuekin ondoen jotzen duena.
- Gastu fiskalen barruan, jaso gabe gelditzen den dirua (elkarteen zergako opor fiskalak edo pentsio plan eta funts pribatuek eragindako kenkariak kasu), jaso ahal izan diren diru-sarrera teorikoen % 33 da. Benetan jaso denarekin alderatuz gero, esan nahi du **jaso diren 100 euroko 49 jaso gabe gelditu direla**.
- **Urte bateko opor fiskalekin etxebizitzaren arazo sozialari behin betiko aurre egin ahalko litzaioke**, alokairu sozialeko 85.000 etxebizitza baino gehiagoko parke publiko bat sortuta (16.500 Nafarroan eta 68.500 EAEn).
- **Pentsio-planen ekarpena egiteagatik sortzen den gastu fiskala 421,1 milioi eurokoa da Araba, Bizkai eta Gipuzkoan, eta 54,4 milioi Nafarroan**. Oinarrizko Errentarentzat eta Gizarte Larrialdietarako Laguntzentzat aurrekontuan ezartzen den kopurua 216,8 milioi eta 34,5 milioi da, hurrenez hurren (ia erdia).

Kopuru horiek Hego Euskal Herriko barne produktu gordinarekin alderatuz gero, gutxiago xahutzen da bertako pobrezian (% 0,33 EAEko BPGan eta % 0,13 Nafarroan), beste herrialde batzuek hirugarren munduari laguntzen xahutzen dutena baino (% 0,7).

Baina zenbakien atzean bada zerbaite gehiago: gizon-emakumeak, adinekoak... Etsipenean, zorretan, atsekabetuta, proiektuak zapuztuta, ondoez psikikoarekin, bizikidetzaren unitateak desagituratuta dagoen jendea. Neoliberalismoaren, pribatizazioen, merkatu librearen eta etekina edonola lortzearen *hooliganek* sakrifikatutako pertsonak dira. Baina, era berean, norbanakoen errealitate horien gainean indartzen eta biziberritzen da kapitalismoa. Produkzioa hedatzeko eta hazkunde ekonomikoa hazteko beharrezko integrazio mekanismoa da kontsumismoa, pertsonen berezko beharretatik aparte.

Lehen fase batean, frustrazio orokortuak, indibidualismoa, gizarte-elkartasun eza, deserrotzea, etab. garatzen da. Azken batean, barne-hustasun sententzia bat, jendeak erosketa eta kontsumoaren bidez bete nahi duena. Hustasun hori errealitate bat denean, komunikabideen bitartez egindako manipulazioak kontsumoa eta errenta maila deslotzen ditu, kontsumo maila guztiak errenta edozein dela ere– ase daitezkeela sinestaraziz. Zorpetu eta kito.

Sistema ekonomiko zapaltzaile bat indartzea da emaitza, eta gizarte-erantzuna gutxitzea, funtsezko bi arazorengatik: batetik, imitatu nahi ditugun aberatsak bezalakoak sentiarazten gaituen kontsumismoa, eta, bestetik, zorpetzea, haren bitartez beste modu batera onartezinak liratekeen lan-baldintzetara eta otzantasunera lotuta. Botere ekonomikoek, horrela, aurrera jarraitzen dute gizarte-zatiketa eta lokarri sozialen eta talde-balioen haustura diseinuarekin, indibidualtasuna maila guztietan sustatuta (kontratuak nahierara, pentsio-planak, mediku- eta mendekotasun-aseguruak, lan-merkatuan txertatzeko plan indibidualak, hipotekak...).

Oraingo panoraman, ezegonkortasuna eta pobrezia eragitea eta sustatzea erabat funtzionala da kapitalarentzat, lan-indarra kontrolatzeko posizioa mantentzeko. Horregatik, oroitarazi beharra dago: funtsean, bai Ongizate Estatua desagiteko politika ekonomikoak, bai lan baldintzak okertzea zuzendutako lan-politikak (behin-behinekotasuna, soldata baxuak, deserregularizatzea, kaleratzearen merkatzea...) ari dira pobrezia eta ezegonkortasuna eragiten eta mantentzen.

3. DIRU SARRERAK BERMATZEKO ERRENTAREN ETA OINARRIZKO ERRENTAREN ERREFORMAK HEGO EUSKAL HERRIAN

Oldarraldi neoliberal honen testuinguruan ulertzen dira eskuin politikoaren eta horren aliatu «sozialisten» jokaera, kapitalaren eta patronalaren interesekin guztiz bat eginez. Hala EAEn, nola Nafarroan, eredu sozioekonomiko bidegabe eta baztertzailaren zerbitzura jartzea erabaki dute egungo diru-sarrerak bermatzeko sistema, birbanaketa-justiziari eta ezegonkortasun eta gizarte-bazterkeria egoerak aldatzeari uko eginez. Eta, horretarako, ahaleginak eta bi ari dira egiten.

Erreforma horien ondorioak aztertuko ditugu:

- **Estigmatizazioa eta errudun egitea**

Zabaltzen ari diren mezuaren bitartez, iruzur egiteko susmopean jartzen ari dira milaka lagun; hala, ulertarazten dute diru-laguntzak inolako kontrolik gabe ematen direla, eta onuradunak horretaz baliatzen ari direla. Argudio populista hutsa da, eta ezkututzen zaila den gizarte-arrazismoa dario. Ez du zerikusirik laguntza horiek emateko erabiltzen diren prozedura eta kontrolekin; gainera, erabilera okerreko kasuak oso gutxi dira, iruzur fiskalaren edo ezkutuko ekonomiaren datuekin alderatuz gero (EAEn soilik, iruzur fiskala 10.000 milioi euro baino handiagoa da, eta oinarritzko errentei eskaintzen zaien laguntzen kopuru osoa, aldiz, 350 milioi eurokoa da Hego Euskal Herrian).

Ezin da langabeziaren eta bazterkeriaren problematika nolanahi gutxietsi. Disimuluan ari al dira elikagai-bankuetara edo gizarte-jantokietara jotzen dutenak? Laguntza materiala eskatzera elkertasun-erakundeetara jotzen dutenak itxurak egiten ari al dira? Zer pasatzen da inolako babes legalik gabe esklaboen baldintzekin ari diren etorkin horiekin? Nor ari da iruzur egiten: etorkinak esklaboen baldintzen pean ezkutuko ekonomian egotea uzten duena, ala kalean abandonatuta utzitakoan biziraun beharrean dauden etorkinak?

Diskurtso estigmatizatzaile horren helburua argia da: gizarte-eskubideak hustea eta oinarritzko bizi-beharrak betetzeko jendeak duen eskubidea urteza. Kontua ezaguna da. Susmagarriek ez dute eskubiderik; betebeharrak, mehatxuak eta sistematik kanporatzea besterik ez dute. Eskubidedun jendearen kopurua mugatzea da helburua, laguntzen onuradunak errudun bilakatzea, sistema ekonomiko bidegabea babesten den bitartean.

- **Gutxieneko diru-sarreraren errenta jaso dezaketen pertsonen kopurua mugatzea**

Babes-sistemako milaka lagun sistematik kanporatu nahi dituzte. Lehenik, gure herri eta hirietan erroldatuta dauden arren, legezko egoitza izateko baldintzak betetzen ez dituzten etorkinak (Nafarroan soilik, neurri horrek 1.200 lagun baino gehiagori eragiten die). Erabaki xenofobo horiek bazterketa eta arazo gehiago baizik ez dituzte eragingo. Horregatik, euren lanaren bitartez gizarte-eraketari etekinak eman dizkiotenei eta ematen jarraitzen dutenei babesa ukatzeak dakarren zinismoa salatu behar da. Ezin da onartu ezkutuko ekonomian jardunda ikusezin diren bitartean ezikusiarrena egin eta langile horien gizarte- eta lan-eskubideak aitortu daitezkeen ezer egiten ez dutenen jarrera.

Era berean, errenta horien *onuradunen* kopurua murrizteko asmoarekin, beste bi neurri erabiltzen dira:

- Egoitza epealdiak handitu egiten dira babeserako eskuragarritasuna atzeratzearen (egungo datuekin, 900 unitate kanpoan geldituko lirake), eta hori zigorra da zaugarritasun egoeran daudenentzat, luzaroago egoten baitira administrazioak lagundu gabe.
- Sistematik kanpo uzten dira 25 urtetik beherakoak eta 65 urtetik gorakoak.

- **Errenten zenbatekoak murrizten dira**

Hau da, zenbatekoa % 7 murriztuko da EAEn, 13. hilabetetik aurrera % 10, eta 24 hilabete betetakoan % 20. Erosotasunagatik ez dutela lanik bilatzen esanda justifikatuko dute. Baina horrek bi kontu ezkututzen ditu:

- Beharrak asetzeko berez nahikoak ez diren zenbatekoez ari gara, pobreziaren mugatik behera daudenez. Hilean 600 euro baino gutxiagorekin, duinki biziraun al daiteke?
- Kalitatezko enpleguak ez sustatuz edo euren neurriekin pentsiodunak txirotuz lan bilaketa benetan sustatzen ez dutenen ezintasuna eta ardura ezkututzen du.

- **Indar handiagoa jartzen da hertsatze-mekanismoetan**

Lan-eskaintza bati uko egiten diona laguntza kentzearekin mehatxatzen dute, edo bestela, ordezeko prestazio sozial bat egitera behar dezakete. Eta beldurrarazte hori ez da inozoa. Kaleratzeen, lana erregulatzeko txostenen eta soldatak jaisteko patronalak egiten duen presioaren testuinguru horretan, langabeak erabili nahi dira onartezina dena onar dezaten, eta, hala, lan-baldintza ezin okerragoen amildegira eraman nahi dute langileriaren sektore handi bat. Izan ere, inork pentsa dezake aldi baterako kontratuekin, lanaldi partzialekin, soldata baxuekin, eta abarrekin bazterkeria arriskua gaindi daitekeenik?

- **Bazterkeriaren benetako kausak desitxuratzen dituen diskurtsoa**

Egungo administrazioetatik, diskurtso ofizialak begi-bistako egitate bat baztertzen du: gizarte bazterketaren iraupen estrukturala. Edo, bestela esanda, gizarte-bazterkeriaren multzoak desagerrarazteko politiken porrota. Pobrezia eta bazterkeria sorrarazten eta berregiten duten elementuei buruzko planteamendu autokritiko bat egin beharrean, nahiago dute aberastasunen pilaketaren egungo sistemari eusten dioten zutabeak ezbaian jarriko lituzkeen ekintza kontsekuente batek eskatzen dituen ardura mailak saihestu.

Horretarako, arduren gaineko atentzioa baztertutako jendearengan jartzen duen planteamendu bat garatzen dute: biktimak du bere bazterkeriaren errua. Pertsonak dira euren gizarte bazterkeria saihesteko tresnak, ezagutzak, gaitasunak eta abar ez dauzkatenak. Hainbat eragilek pertsonalizatu eta aholkatutako ibilbideen bitartez (lan-aholkularitza, zerbitzu sozialak), egoera hori gainditu ahaliko dute.

Baita zera ere! Hori babesten duten gizarte-egituraketa, lan-merkatua eta instituzio-politikak dauzkagu, pobrezia eragiten dutenak, berez. Aberastasunaren banaketa desorekatuak, etxebizitza izateko eskubidea gauzatu ezinak, zerbitzu publikoen ezarpen eskasak eta kalitatezko enpleguen eskaintza kaskarrak markatzen dute egungo egoera.

Enpresek bilatzen duten panorama oinarritzko errentak manipulatzeko da, babes maila baxuak lantxoak egitearekin bateratu dezaketen langileen poltsak mantendu ahal izateko. Egoera horrek abantailak dauka patronalarentzat, ez baitu bere gain hartu nahi babesaren gizarte-kostua (gero eta gizarte-kotizazio gutxiago, hobari gehiago, elkarleen zerga gutxiago); hala, bere baldintzak inposatzen ditu (malgutasuna, zabor-kontratuak), sortzen dituen txirotasun/bazterketa poltsak betetzen dituztenen prestutasunaz eta derrigor lan egin beharraz baliatzen den bitartean. Enplegu duinik ez izateak dakarren diru-sarrerara gabezia ordeztu baino, osatu egin nahi duen diru-sarreraren berme-sistema bat eraikitzen ari dira.

- **Hurrengo urratsa: baztertuen arreta-zerbitzua pribatizatzea**

«Bazterkeria koiunturala» eta «bazterkeria estrukturala» bereizten dituen diskurtso ofiziala lantzen ari dira. Joko-zelaia zedarritu nahi dute; batzuek lan merkatura bultzatu eta edozer onartzera behartuko dituzte, eta beste batzuk gizarte-tresnen pean jarriko dituzte, aurretik ezindu sozial izendatuta artatzeko.

Ilido horretatik, LANBIDE eta tankerako enplegu zerbitzuak bitartekorik gabe uzten ari direla ikusita (giza baliabideak, trebakuntza-ikastaroak...) ez litzateke baztertu behar lan-bitartekaritza den oro nolabait pribatizatzea, hirugarren sektoreko enpresen bitartez. Ez litzateke harrigarria izango «gizarte-gaietako ABE» modukoak sortzea.

4. ALTERNATIBA ERAIKI: PROPOSAMENAK AURRERATZEN

Jakin badakigu txirotasuna eta enpleguaren ezegonkortasuna sistema kapitalistaren hautuak direla, eta kapitalismoak erabaki duela, fase historiko honetan, gizarte- eta lan-eskubideak kitatzea, zerbitzu publikoak pribatizatzea eta esplotatzeko moduak intentsitatez handitzea. Hori guztia ikusirik, alternatiba bat diseinatzeko beharra premiazkoa eta saihestezina da. Are premiazkoagoa da, erabaki politikoak hartzen direnean gure herriaren gehiengoaren interes eta nahiaren aurka erabakitzen duen gutxiengo ekonomiko bati men eginez.

Ohartu behar dugu egungo errealitate instituzionalak eta horrek ezartzen digun esparru juridikoak oso zail egiten duela ezegonkortasun masiboko egoera eta dauzkan ondorio mingarriak gainditzea. Horretarako, herri eta klase bezala bizirauteko beharrezkoa da euskal esparru sozioekonomikoa lortzeko pausoak ematea, halaxe bakarrik edukiko baitugu erabakiak hartzeko, lan-harremanen marko propio bat sortzeko eta gizarte-babeserako sistema bat izateko gaitasuna, Euskal Herriko herritar guztiei bizimodu duin, autonomo eta kalitatezko bat izateko bitartekoak bermatuta.

Horregatik, alternatiba hori lantzeko jaso beharreko proposamenek bi ardatz izan behar dituzte: **LAN BANAKETA eta ABERASTASUNAREN BANAKETA.**

Alternatiba horien gainean lanean ari da LAB sindikatua, txosten hau abiapuntu hartuta. Datozen egunetan ezagutaraziko ditu LABek **ALTERNATIBA eraikitzeke bere PROPOSAMENAK.**

Euskal Herria, 2012ko maiatza